

FS

6702

1

УДК 620.001.001
620.001.001

17092

ზ. 80 969

F 619
3

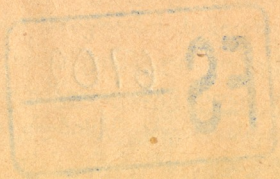
ესალი

ქალაქების

საკითხი

დაფუძნებულს კრებუში.

F 619
3

შეკითხვა ზღნის ამბობზე

328(47.922)

დამფუძნებელ კრების 14 და 17 ოქტომბრის სხდომები.

მდივანი კითხულობს ეროვნულ დემოკრატიულ ფრაქციის შეკითხვას:

„ადმინისტრაციის განკარგულებით დაპატიმრებული იქმნა და ციხეში ჩამწყვდეული ხონისა და მისი შემადგენლობის სოფ ქარჩხაბისა და ივანდილის მცხოვრებთაგან ამორჩეული დეპუტაცია, რომელსაც დავალებული ჰქონდა წარდგენა მთავრობისათვის ხონის მცხოვრებთა შუამდგომლობისა შესახებ ქალაქ ხონში საქალაქო მმართველობის გაუქმებისა და საერო მმართველობის შემოღებისა.“

მოეხსენება თუ არა მთავრობას ყოველივე ეს და თუ მან ეს უწყის, რა ზომებს ღებულობს ის ხონის წარმომადგენელთა შელახულ უფლებების აღსადგენად და ამ ბოროტმოქმედების ჩამდენთა დასასჯელად“.

ფრაქციის დავალებით შეკითხვას ასაბუთებს ალ. ასათიანი.

ალ. ასათიანის სიტყვა.

ბბ. დამფუძნებელი კრების წევრობითქვენ წინსმინეთ შეკითხვა, რომელიც ეროვნულ დემოკრატიული ფრაქციის დავალებით შემოვიტანე დამფუძნებელს კრებაში. მას აქეთ თვეზე მეტი დრო გავიდა. დაპატიმრებულ-

თაგან შეკითხვის შემოტანის შემდგომ განთავისუფლეს მხოლოდ ერთი—ნაფიცი ვეკილი ბახჩაძე. დანარჩენი ისევ საპრობილეში არიან ჩამწყვდეული. ასეთი რეპრესიები და ხონში მომხდარი კიდევ სხვა ექცესები, როგორც ოფიციალური წყაროებიდან სჩნს, გამოწვეულია იმ მოძრაობით, რომელიც დაიწყო ხონში ამ უკანასკნელს თვეებში. ამ ხალხურ მშვიდობიან მოძრაობას დასახული აქვს მიზნად გაუქმება ხონში საქალაქო მმართველობისა და მის ნაცვლად საერო მმართველობის შემოღება. ასეთი მოძრაობა როგორც მოგეხსენებათ, დაწყებულია აგრეთვე სხვა პატარა ახალს, ეგრედ წოდებულს „ჩხენკელის ქალაქებში“.

სამტრედიამ ჯერ კიდევ სამი-ოთხი თვინ წინედ შეიმუშავა ასეთი შუამდგომლობა მთავრობის სახელზე, მაგი ფრიად დასაბუთებული მოხსენება კიდევ დაურიგდა დაბეჭდილი დამფუძნებელი კრების წევრებს. ასეთივე პეტიცია აქვს შემუშავებული ზესტაფონს, მაგრამ, როგორც მესმის, ხონის ამბებს ცოტა შეუფერხებიათ ზესტაფონის მცხოვრებნი და თავისი

შუამდგომლობა მათ ჯერ არ წარმოუდგენიათ. სხვა პატარა ქალაქებშიც ფევ გადგმულია ასეთი სულს კრებება. მე ვფიქრობ, რომ მთავრობის წარმომადგენელი და დამფუძნებელი კრების წევრნი ამ მოძრაობას შეეხებიან შეკითხვის განხილვის დროს. ამიტომ საჭიროდ ვთვლი მოკლეთ აღწერა ამ პატარა ქალაქთა აღმოცენებისა და მათში ამ უკანასკნელ დროს დაწყებულ მოძრაობის ისტორია.

რევოლუციის პირველსავე თვეებში 1917 წ. 12 ივნისის სხდომაზე განსაკუთრებულმა ამიერ კავკასიის კომიტეტმა შეუდგვი დადგინდება გამოიტანა:

„ვინაიდან აუცილებელ საჭიროება იქმნა ცნობილი დაუყონებლივი შემოღება საქალაქო მმართველობისა ფართე დემოკრატიულ საფუძვლებზე თანახმად დროებითი მთავრობის 15 აპრილის 1917 წ. წესებისა, ყველა იმ დასახლებულს ადგილებში, სადაც საქალაქო მმართველობა არ არის და რომელთა მცხოვრებლები გამოსთქამენ აპის სურვილს და რომელთა ცხოვრების პირობები აძლევენ ნებას საქალაქო მმართველობას შემოიღებისას, ამიერკავკასიის კომიტეტმა დაადგინა:

162. (17x20). 82.

ვინაიდან უკვე შემოვიდა განცხადებები, რომელნიც ამოწმებენ საქალაქო მმართველობის შემოღების საქარობას, შემოღებულ იქმნას ასეთები ხოსტაში, ართვინში, ყარსში, ზუგდიდში, ახალ-სენაკში, სატრედიაში, ჭიათურაში, სონში, ყვირილაში, ლანჩხუთში, გუდაუთაში. ოჩემიჩრეში და ზაქათალაში“.

ამასთანავე აღმასრულებელ კომიტეტებს დაევათ ამ ახალს ქალაქებში, ხმოსანთა არჩევნების სასწრაფოდ მოწყობა. მათვე დაევათ სწორედ გამორკვევა, თანახმად მიღებული წესდებისა, ამ ახალი ქალაქების საზღვრებისა და მეუკალყურობა, რომ ქალაქების მმართველობებმა დაჩქარებით შეადგინონ ქალაქების გეგმები.

როგორც ამ იქმიდან დაინახავთ, განსაკუთრებულმა კომიტეტმა აუცილებელ საჭიროებად სცნო ჩვენი ქვეყნის პატარა დაბების ქალაქებად გამოცხადება. ოქმი გვეუბნება, რომ ამ დაბებს შუამდგომლობაც აღუძრავს ამის შესახებ. ეს საგნებით არ შეეფერება სიმართლეს. ამ დროსთვის შუამდგომლობა ჰქონდა აღძრული ოზურგეთს, რომელიც მარტივი საქალაქო მმართველობის ნაცვლად სრულს საქალაქო მმართველობას თხოულობდა. იყო შუამდგომლობა სამტრედიის რევილიუციონური აღმასრულებელი კო-

მიტეტის თავმჯდომარის კობალიევილას და რა რამოდენიმე სტრიქონიდან შემდგარი დეპეშა. ხონის აღმასრულებელ კომიტეტის თავმჯდომარის ჭავჭავაძისა. ასეთი შუამდგომლობანი საქმარისი აღმოჩნდა, რომ განსაკუთრებულ კომიტეტს, არა თუ მარტო ესენი, არამედ კიდევ მრავალი სხვა დაბები ქალაქებად გამოეცხადებინათ.

ქართველმა ერმა მრავალ ათეულ საუკუნეთა განმავლობაში მხოლოდ ცამეტი ქალაქი შექმნა. რევოლიუციონურმა მთავრობამ კი ერთს თავის სხდომაზე ააშენა ხუთმეტი ახალი ქალაქი.

მართალია, ამ დაბების უმრავლეს ნაწილს ძველ მთავრობის დროს ჰქონდათ აღძრული შუამდგომლობა შესახებ საქალაქო მმართველობის შემოღებისა, მაგრამ რა იყო ამის მიზეზი?

არა ის, რომ ამ დაბებს მართლაც და ქალაქური ცხოვრება ჰქონდათ დამკვიდრებული და მათი ვაჭრობა-მრეწველობის ზრდა-განვითარება მოითხოვდა საქალაქო წყობილებას. არა, ამ დაბების მცხოვრებთა არამც თუ დიდი ნიწილი, არამედ თითქმის ასი პროცენტი იგივე სოფლის მეურნეობა და ხევა თესვას მისდევენ. ვაჭრობას და ხელოვნობას თუ ეწევა ზოგიერთი, ეს დამატებითი საქმიანობაა და არა

მთავარი წყარო მათი არსებობისა: საქალაქო მმართველობას რომ მოითხოვდნენ, მიზანი ერთი იყო: უნდოდათ თავი დაეღწიათ უფლებო გლეხურ წოდებისათვის და მოქალაქეთ გამხდარიყვნენ ამას გარდა მაშინ არ გვქონდა ერობა და ქალაქი თუმცა ცუდს, მაგრამ მაინც ერთგვარ თვითმმართველობას წარმოადგენდა. დემოკრატიული წყობილების შემოღებისა, ხალხური საერობო თვითმმართველობის მიღების და ყოველგვარი წოდებრივობის გაუქმების შემდგომ, რასაკვირველია, აღარ დარჩა მიზეზი, რომ ამ დაბებს გაქალაქებისათვის ეზრუნათ მაინცა და მაინც. მაგრამ რევოლიუციონურმა კომიტეტებმა, როგორც სამტრედიელები სწერენ, „იავი ჩნი პორიადკომ“ ეს სოფლები ქალაქებად გამოაცხადეს.

როდესაც ამ დაბებს ქალაქებად ამტკიცებდნენ, არც კი მოუთხოვიათ რაიმე ცნობები შესახებ მათი საზღვრებისა, მცხოვრებთა რიცხვი, წარმოებათა რიცხვი, და სხ,

საზღვრების გამორკვევა აღმასრულებელ კომიტეტებს მიენდო და როგორც მოგხსენებათ, ამ ქალაქებს დღესაც არ აქვთ გამორკვეული თავისი საზღვრები, სამტრედიის 18 სოფელი შეუერთებია და ის ეხლა სივრცით ლონდონზე მეტია. ასეთი ზღაპრული უსაზღვროა დღეს ეს ქალაქები.

მხოლოდ 23 ოქტომბერს ამ დაბეზის ქალაქების დამტკიცებიდან ოთხი-ხუთი თვის შემდგომ ამიერ კავკასიის კომიტეტმა შეიმუშავა ის ცნობები, რომელნიც უნდა წარმოედგინათ სხვა დაბებს, უკეთესი ისინი გაქალაქებაზე შუამდგომლობას აღძრავდნენ. ესლა უკვე საჭიროდ მიიჩნის; 1) მცხოვრებთა პრიგოვორი; 2) დაწვრილებითი ცნობები და სტატისტიკური მასალები მოსახლეობის ქალაქური ხასიათის დასამოწმებლად და მასში საქალაქო მმართველობის შემოღების საჭიროების დასამტკიცებლად და ამათ შორის სანიმუშო სმეტა მომავალი ქალაქისა, როგორც საბუთი იმისა, რომ მას საქალაქო მმართველობის შენახვა შეუძლიან, პროექტი ქალაქის გეგმისა, მცხოვრობთა რიცხვი, შენობათა როდენობა, სავაჭრო სამრეწველო წარმოებათა რიცხვი და მათი საწარმოო ძალა და სხ. მაშასადამე, ამ დროიდან საჭიროდ დაინახეს ამ ელემენტარული საბუთების მიღება ნაცვლად აღმასრულებელ კომიტეტების თავმჯდომარეთა დებეშებისა.

ასე დაარსდა საქართველოში ქალაქები, თქვენ ხედავთ ბ. ბ. თუ რამდენად ნაჩქარევი იყო მათი შექმნა და რამდენად ეს არ გამომდინარეობდა ამ დაბების რეალურ საჭიროებისაგან.

ეს გარემოება მალე გამოაშკარავდა. ეწევიან მხოლოდ ეს ქალაქები ახალს ქალაქურ ცხოვრებას. მათ ჰყავთ თავი სი ქალაქის თავები გამგეობანი და ხმონები. ეს მცირე დრო საქარისი გახდა, რომ ყველა ამ პატარა ქალაქებში თავი ეჩინა ახალს სულსკვეთებას. პატარა ქალაქები უარს ამბობენ საქალაქო მმართველობაზე და მოითხოვენ საერო მმართველობაში შესვლას. რით ასაბუთებენ ეს ქალაქები თავის სურვილს? ამის შესახებ სამტრედია გვაძლევს დასაბუთებულ პასუხს.

ამ პატარა ქალაქების მთელი შემოსავალი მოსამსახურეთა შენახვას უნდება. ქალაქის სამსახურში თითქმის სამოცი კაციდან შემდგარი შტატი მსახურობს იმიტომ, რომ მხოლოდ და მხოლოდ ჯამაგიერები აიღონ და იშრომონ იმისთვის, რომ თავიანთი ჯამაგიერების დასაკმაყოფილებელი შემოსავლის წყაროები გამოიხონ. ამ ქალაქების შემოსავალი ამ შტატების შენახვას უნდება. ამას გარდა ქალაქებს დიდი დახმარება გაუწია მთავრობამ სესხით, თუ იაფ-ფასებში დიდძალი საქონლის მიწოდებით. ეს საქონელი ქალაქებმა დიდი მოგებით გაჰყიდეს. ეს სესხი და ეს მოგებაც ამ შტატების შენახვას შეეწარა და ქალაქებს კიდევ სხვა ვალებიც დააწვა. გზები, განათება, სანიტარია—ამაზე

ფქიცი ზედმეტია. რაც გაქალაქებულ იყო გაფუჭდა. ახალსვერ ვიხ აკეთებს, ასეთს ფუნანსიურს გასაჭირს განიცდიან ეს ქალაქები. ამას გარდა არსებობს მათ ცხოვრებაში მეორე ასეთივე მწვავე საკითხი.

ეს გახლავთ მიწის საკითხი. როგორც მოგეხსებათ 23 თებერვალს 1917 წ. გამოაცა დეკრეტი შესახებ ქალაქის გარეშე მიწებზე სყიდვა-გაყიდვისა და დაწინდრების შეჩერებისა, შემდგომ 1917 წ. 16 დეკემბერს და 1918 წ. 7, მარტს გამოიცა დეკრეტები შესახებ მიწებისა, მაგრამ ეს დეკრეტები არ ვრცელდებოდა ქალაქებზე.

1918 წ. 27 აგვისტოს მიწადმოქმედების მინისტრმა გამოსცა თაიისი განმარტება, რომლის ძალით ახალს ქალაქებზე გავრცელდა 1917 წ. 22 თებერვლის დეკრეტი, სადაც სრულიად გარკვეულად იყო ნათქვამი, რომ ეს დეკრეტი ვრცელდებოდა „ყველა არა ქალაქის მიწებზე“. მიწადმოქმედების სამინისტროს იურისკონსულტი ამბობს: 23 თებერვლის 1917 წლის დეკრეტი შესახებ ქალაქის გარეშე მიწებზე სყიდვა-გაყიდვის და დანაწილების შეჩერებისა უნდა გავრცელდეს ახლად დაარსებულს ქალაქებზე, ვინიდან მათ არ აქვთ შემოვლებული საქალაქო მიწა და შეუძლებ

ბელია გამოჩვენდა იმ სივრცისა, რომელიც ქალაქად არის ცნობილი“. ამ რაგად ბ-ნი იურისკონსულტი აუქმებს ფაქტიურად ამ ქალაქებს იმ მიზეზით, რომ მათ მიჯნა არ აქვთ შემოვლებული. სხვა უწყებები კი ქალაქად ცნობენ ამ ქალაქებს და მათში საქალაქო და სხვა ათასგვარ არჩევნებს აწყობენ.

შემდგომ, 15 აპრილს ემა 1919 წ. დამფუძნებელმა კრებამ მიიღო შემდეგი დეკრეტი:

1. დროებით აიკრძალოს ქალაქის ფარგლებში მდებარე დაუსახლებელ ადგილ-მამულის სხვისთვის საკუთრებად გადაცემა, დაგირავება და აგრეთვე იჯარით გაცემა ერთი წლის შუტი ვადით დღიდან ამ დეკრეტის მიღებისა.

2. დასახლებულ ადგილ-მამულად, რომელიც ამ შეზღუდვისაგან თავისუფალია, ითვლება ყოველი მიწა, რაზედაც ამ დეკრეტის გამოცემამდე, სახლი, ქარხანა, ან სხვა შენობა იყო და აგრეთვე ტერიტორია ამ შენობის გარშემო საერთო სივრცით არა უმეტეს ერთის დესეტინისა“. მაშასადამე, მმართველ წრეებმა გარკვეულად დააყენეს აგრარული კითხვა ქალაქებისათვის. ჯერ სყიდვა-გაყიდვის აკრძალვა, შემდგომ ნორმის შემუშავება და უსასყიდლოთ ჩამორთმევა. ასე იყო სოფლის მიწებზე. ასევე იწყება აქაც.

მაღე საქალაქო მიწების ჩამორთმევის საკითხი უფრო რეალურად დადგა. თბილისის ქალაქის გამგეობამ ამის შესახებ ვრცელი პროექტიც შეიმუშავა. ეს პროექტი ემყარება იმ მოსაზრებას, რომ ქალაქის განგეობას მის განკარგულებაში მყოფი „მიწის ფონდის სიძვირე უსპობს საშვალებას ქალაქებს განავითარონ ფართე მუნიციპალური პოლიტიკა“. ამიტომ საჭიროა მიწების ჩამორთმევა, რასაკვირველია სოციალისტურადაც უსასყიდლოთ. მათ ნორმაც გამოიმუშავეს. ცენტრისთვის 400 კვადრატ ს. აქენი, ცენტრის ირგვლივ რკალში 600 კ. ს. გაუშენებელ ჯარე უბნებში—1200 კვ. ს. აქენი.

წარმოიდგინეთ ესლა პატარა ქალაქების მდგომარეობა. ისინი ქალაქებია, როდესაც ირჩევენ ქალაქის თავს და იხდიან გადასახადებს, ისინი არ არიან ქალაქი, როდესაც მათზე უნდათ ვაავრცელონ მიწის დეკრეტი. ხომ შესაძლებელი იყო, რომ ესლა ისინი ხელ ახლა გახდებოდენ ქალაქად, თუმცა მათ „მიჯნა არ აქვთ“ და მათზე გავრცელდებოდა საქალაქო მიწებზე შემოღებული კანონი? თუ უმიჯნოთ ამას არ ინებებდა მიწად-მოქმედების მინისტრი, ხომ შეიძლებოდა ამ მიჯნების ჩხლა უკვე დაჩქარებით შემოღება? თბილისის თავის დაუსახლე-

ბელ გარეშე უბნებისათვის ნორმას რომ იმუშავებდა, არამც თუ ეს ნორმა, არამედ სამჯერ ამაზე მეტი ნორმა რომ შეპოვილით დასახლებულ პატარა ქალაქებისათვის, ხომ უნდა ამომწყდარიყო შიმშილით ეს ძალით გამოქალაქებული მცხოვრებნი? როგორც აღვნიშნეთ, ამ პატარა ქალაქების მცხოვრებთათვის მიწად მოქმედება უმთავრესი არსებობის წყაროა, და მათთვის 1200 კვ. ს. აქენის ან დესეტინიანი ნორმის შემოღება, მათ სიმშლით ამოწყვეტას მოაწავებს.

ყოველივე ამის შემდგომ ნუ გაგიკვირდებათ თუ ამ პატარა ქალაქების მცხოვრებნი ასე ერთსულოვნად გადუდგენ ქალაქის მმართველობას და მის „ფართე მუნიციპალურ პოლიტიკას“.

26 მაისს სამტრედიიაში მოხდა მოქალაქეთა კრება, რომელმაც მიიღო, შემდგომი თხოვნა მთავრობისადმი: „გთხოვთ, 1. ვინაიდან სამტრედია საკანონმდებლო გზით არ არის ქალაქად ცნობილი ჯერ-ჯერობით ის ქალაქად არ სცნოთ და არ დაამტკიცოთ. 2. გაუქმებულ იქნას მასში ქალაქის თვითმმართველობა და შემოღებულ იქნას წვრილი სათემო საერობო მმართველია. 3. მიეცეს ბაზრის მცხოვრებთ იყოლიონ ბაზრისა და ვაჭართა დეპუტატები, რომლებიც გაუძღვებიან

ბაზრის განსაკუთრებულ საქმიეებს.
 4. დღეს არსებული საქალაქო თვითმმართველობის ავეჯი, ქონება და სხვა ინვენტარი გადაეცეს თემის საერობო გამგეობას. ასეთივეა თითქმის სიტყვა სიტყვით, ამის შემდგომ ხონში და სხვა ქალაქებში გამოტანილი დადგენილებანი. დამახასიათებელია, რომ ამ დადგენილებას ხალხი იღებს ერთსულოვნად, განუჩიველად პარტიული მიმართულებისა. ისიც დამახასიათებელია, რომ ყოველგან გამოდიან დაინტერესებული პირები და ხალხს ერთსა და იმავეს უსაყვედურებენ: თქვენ ანარქიას ქმნით, თქვენ კონტრ-რევოლიუციონერები ხართ და სხვ. ამას აღნიშნავს სამტრედიის თავის მოხსენებაში, მაგრამ ამან უფრო მწვავე ხასიათი მიიღო ხონში.

ხონში მუშაობა ამ საგანზე ივნისიდან დაწყებულია. პირველი კრება მომხდარა ივანდიდში სადაც თვით ქალაქის თავი ყოფილა მიაპროტუბული თავმჯდომარედ. (ქავჭანიძე ადგილიდან: რამდენი კაცი დაესწრო? კედია—არ დაგვითვლია). ამ კრებას გამოუტანია დადგენილება შენახებ საქალაქო მმართველობის გაუქმებისა და ხალხის მიერ ხელმოწერილი შუამდგომლობა გაუგზავნიათ მთავრობისაკენ ვინმე ტაბიძის ხელით. მთავრობას აღბად მიღებული ექნება ეს შუამ-

დგომლობა ამის შემდგომ სხვა უბნებშიც დაწყებულია ხალხის ერთმანეთში მოლაპარაკება. გადაუწყვეტიათ შეემუშავებინათ მთავრობის სახელზე თხოვნა და გაეკზავნათ თბილისში. რამოდენიმეჯერ უთხოვნიან ნაფიცი ვეპილი ბაატაძისათვის—დაგვცხმარეთ ამ საქმეში, თხოვნა შეგვიმუშავეთ და თბილისშიც უნდა გავგეგზავნოთ მთავრობასთანაი. ბ. ბახტაძე დასთანხმებულა. დაუნიშნავთ ოფიციალური კრება, რომელსაც დასწრება საქალაქო მილიციის უჯროსი და შემდგომ თვით ქალაქის მოურავის ამხანაგი ბ. რუხაძე. ბ. რუხაძეს ჯგუფად გამოუკითხავს ხალხისთვის უსკრების მიზეზები. პასუხად მიუღია: ვიმუშავეთ თხოვნას, რომ ხონი ქალაქი აღარ იყოს და საერობო ერთეული გახდესო. ამის შემდგომ, როგორც ოფიციალური ცნობები გვეუბნება და ამას არ ეწინააღმდეგება თვით რუხაძის ჩვენება,—ბ. რუხაძე მისულა, მოუთხოვია თხოვნის ტექსტი და დაუძახნია—სად არის აქ ტექსტი თქვენ პოდლოგს აკეთებთო. მისთვის უპასუხნიათ რომ დასაბუთებული ტექსტის შედგენა მივანდეთ ჩვენ ვეპილს ლ. ბაატაძეს, ხოლო შინაარსი ამის ის არის, რომ გვინდა ხონი ქალაქად არ იყოს და ეს სიტყვები ქე აწერია ქალაქის თავშიო. „რუხაძეს ქალაქი

დაუკუმშავს და მისი წალევა „რუხაძე“ დომია ამას ხალხში დიდი აღლევება გამოუწვევია და რომ მალიციის უფროსის წინდახედულება არ ყოფილიყო, და მას ხალხი არ დაემშვიდებია რუხაძეს უთუოდ დიდს უსამოვნებას მიაყენებდენ.

იმ დღეს ეს ხელის მოწერა არ დასრულებულა და დაადგინეს რომ კრების გაგრძელება ყოფილიყო 24 აგვისტის და ამ დღეს დაემთავრებინათ მუშაობა. ამ დღისთვის უკვე შეუთვლიათ ქუთაისში აღმინისტრაციისათვის ხონში ფეხი გაიდგა კონტრ-რევოლიუციონურ მოძრაობამ. 24 - თვის არის მოწვეული დიდი მიტინგი და მზადდება „პოგრომი“, ქალაქის თვითმმართველობა უნდა დაანგრიონ და მოსამსახურენი უნდა ამოხსოციონიო.—ქალაქის გამგეობა თხოვს ქუთაისს რომ გამოგზავნილ იქნას საკმაო ძალები, ვინაიდან ჩვენ საკუთარი ძალით ამ ამბოხებას ვერ გავუმკლავდებითო. და მართლაც 24-ს ქუთაისიდან წასულა საკმაო ძალა მაზრის კომისრის ბ. ახვლედიანის მეთაურობით: აგრეთვე წასულან მუშათა საბჭოსა და სხვა ადგილობრივი რევოლიუციონურ ორგანიზაციების წევრები, რომ მონაწილეობა მიეღოთ ამ კონტრრევოლიუციონურ მოძრაობის ჩაქრობაში. ხონის მახლობელს სოფლებში კი მოუხდენ-

ნიათ სახალხო გვარდიის მობილიზაცია და ეს ძალებიც ხონში შეუკრებიან. დილას როდესაც ეს ძალები მისულან ხონში მაზრის კომისარს ახვლედთან დაუწყეს საიდუმლოთ ხალხის გამოკითხვა და ალბათ შთაბეჭდილება ისეთი მიიღო, რომ არავითარი კონტრ-რევოლუტცია აქ არა იყო და არავითარი „ზოგრონი“ და ამბობება არ მზადდებოდა. ამიტომ ხელს არ უშლიდა კრებას და არც რაიმე რეპრესიებს ღებულობდა. 24-ის კრება მშვიდობიანად დასრულდა, ხელის მოწერა დიღხანს გაგრძელდა, კრება დაიშალა. და ის ძალები, რომელნიც ქუთაისიდან იყვნენ გამოგზავნილნი ისევ ქუთაისში დაბრუნდნენ, გვარდიის დემობილიზაცია მოხდა. გადის დღეები. ცხრამეტის კრებაზე და შემდგომ ჯარების წაყვან-წამოყვანით შექმნილი ნერვიული სულიერი განწყობილება ხალხში ცხრება. თქვენ ხედავთ, რომ ხონში შექმნიათ ისეთი პირობები და განწყობილება რომ სულ უბრალო რამე და შეიძლებოდა დიდი უბედურობა დატრიალებულიყო. მაგრამ ხალხი გადაარჩინა შემცდარს ნაბიჯებს მისმა შეგნებამ და გონიერებამ. ყოველივე უბრუნდება ძველს მშვიდობიანს და მყუდრო ცხოვრებას. გადის კვირა, გადის მეორე. 5 სექტემბერს ჩამოდის ხონში კომისარი ახვლედთან

და შუალამეზე იჭერს იმ პირებს, რომელნიც ხელის მოწერას აწყობდნენ ხალხის თხზვით. იმ დამესვე მილიციონერები მივლენ ბახტაძესთან და გადასცემენ: კომისარი ჩამობრძანდა საქმის გამოსაძიებლად და გთხოვთ რომ აუცილებლათ დილის 6 საათზე მასთან გამოცხადდეთო. ბახტაძე წარუდგება კომისარს, ახვლედანი ჩაისვამს მას ავტომობილში და ქუთაისში წაიყვანს. დანარჩენებს ფაიტენებში ჩასვამენ და მათაც წაიყვანენ. ქუთაისში ახვლედანი ბახტაძესთან ერთად გამოცხადდა ერობის თავმჯდომარე ბ-ნ კოწია სულაქველიძესთან. პირველი სიტყვები რომელიც ბ. სულაქველიძეს უთქვამს, ბახტაძისათვის როგორც კი მას კარები შეუღლია, ყოფილა: „მე თქვენ მოგკლავდით იქ რომ ვყოფილიყავი“. ამაზე ბახტაძეს უპასუხია: არა ვართ ღირსნი ასეთი რისხვის, მოგვიმინეთ და მერე დაგვსაჯეთო. ბახტაძის განმარტების შემდეგ სულაქველიძე დამშვიდებულა და უთქვამს: „წადით, ყველას გაუშვებთო. ბახტაძე წამოსულა, მაგრამ ალბად რამოდენიმე წუთში თავისი განკარგულება გადაუფიქრნიათ, გამოდგინებია მას ადმინისტრაციის ინსპექტორის თანაშემწე მამფორია და უთქვამს—ჯერ ნუ წახვალ, საქმემ სხვა მიმართულება მიიღო“.

ხონიდან წამოყვანილ მოქალაქეთ ქუთაისში აჩერებენ. ყოველ დღე ამშვიდებენ ხვალ მოდით და გაგანთავისუფლებთ სრულიადო. ამავე დროს ხონში წავა ადმინისტრაციის ინსპექტორის თანაშემწე მამფორია გამოსაძიებლად. მისი იქიდან დაბრუნების შემდგომ დაკავებულთ უკან დაბრუნებას ნებას აძლევენ, ბრუნდებიან ხონში. გადის რამოდენიმე დღე. ქუთაისიდან იგზავნება ახალი განკარგულება დაუყონებლივ გამოცხადდითო, ისინი ჩამოვლენ, მათ იქკრენ და საპრობილემში ათავსებენ. ასე დაპატიმრეს ოთხი. კიდევ უპირებენ დაპატიმრებას სამს.

ბ. ბ. დამფუძნებელი კრების წევრო! დღევანდელს რთულს მომენტში ჩვენ არასოდეს არ ვართ ადმინისტრაციული ზომების წინააღმდეგ, უკეთუ ამას მოითხოვს წესრიგის და მშვიდობიანობის ინტერესები. ხონის ამბებში არავითარს რეპრესიებს ადგილი არ უნდა ჰქონოდა, ვინაიდან ხალხი მეტად დინჯად და მშვიდობიანად იმუშავებდა მთავრობისათვის თხოვნას, რომელიც არაფერს სახელმწიფოს წყობილებისათვის საშიშსა და სახიფათო აზრსა და სურვილს არ შეიცავდა. იყო ცდა, რომ ხალხი გაელიზიანებინათ, მასში არეულობა და უწყისობა გამოეწვიათ, რომ ამის შემდგომ ის

სასტიკად დაესაჯათ და „ხონის აჯანყება“ ცეცხლითა და მახვილით ჩაქროთ. მაგრამ ასეთმა ცდამაც ვერ ააცდინა ხალხი მშვიდობიანობისა და წესიერების გზა, მოდის მთავრობა და იმის ნაცვლად რომ დასაჯოს ის პირები, რომელნიც ხელოვნურად აპირებდნენ „ხონის ამბოხების“ შექმნას, იჭერს და აპატიმრებს მოქალაქეთ, რომელთაც ერთად ერთი დანაშაული ის მიუძღვით, რომ ხალხის თხოვნით მთავრობასთან გასაგზავნ თხოვნის ხელის მიწერას ხელმძღვანელობდნენ. მთელი ხონის საზოგადოება, განურჩევლად პარტიული შეხედულობისა, ერთსულოვნად შეურაცხყოფილია მთავრობის ასეთი ნაბიჯით. (ჭკვიანიძე: სად არის ეს საზოგადოება?) ეს საზოგადოება არის ხონში და ის ერთსულოვნად უსამართლოდ სთვლის ამ პირების დაპატიმრებას. ეროვნულ დემოკრატიული ფრაქცია საჭაროდ სთვლის შეეკითხოს ამის შესახებ მთავრობას და მოითხოვს მისგან განმარტებას.

შეკითხვის საპასუხოდ გამოდის შინაგან საქმეთა მინისტრის ამანაგი პარმენ ჭიჭინაძე მის შემდგომ სოც.-დემ. ფრაქციის სახელით შეკითხვის შესახებ სიტყვას ამბობს ხ ანის ყოფილი ქალაქის თავი ივანე ჭავჭავანიძე.

მინისტრის ახ. პ. ჭიჭინაძე სიამოვნებით აღნიშნავს, რომ თუმცა ალ-

ასათიანი პირადთ იყო ხონში საკითხის ადგილობრივ გასაცნობად, მაგრამ მას არავითარი საბუთები არ ჩამოუტანია და მისი მოხსენების შემდგომ უწყების აზრი უცვლელი რჩებაო. მინისტრის ამანაგი ამტკიცებს, რომ დაჭერილი პირები არ იყვნენ სრულებით დელეგატები და მათთვის ხალხს არაფერი არ დაუალბებიათო. ამიტომ შეკითხვას არავითარი საფუძველი აღარ რჩება. ჩვენ დავაპატიმრეთ ნამდვილი კონტრ-რევოლიუციონერები, რომელნიც ებრძოდნენ დემოკრატიას და მის მთავრობას. ჩვენ გვაქვს ცნობები, რომ ეს პირები არიან ნამდვილი რეაქციონერები და კონტრ-რევოლიუციონერები.

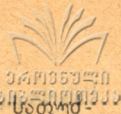
ჩვენი მთავრობა არავითარ ზომებს არ დაზოგავს ასეთ ელემენტებთან საბრძოლველად. როდესაც ჩვენ ვებრძვით ბოლშევიკებს, ეროვნულ-დემოკრატებს ეს უხარიათ. მაგრამ როდესაც ჩვენ ისეთ კონტრ-რევოლიუციონერებს შევხვებოთ, როგორც არიან ხონში დაპატიმრებულნი, ისინი ჩვენს წინააღმდეგ ილაშქრებენ. მიუხედავად ამისა ჩვენი მთავრობა სასტიკად ჩააქრობს კონტრ-რევოლიუციონურ გამოსვლებს, როგორც მარცხნივ, ისე მარჯვნივ.

ივ. ჭავჭავანიძე (სოც.-დემ.) ამტკიცებს,

რომ ეს მოძრაობა ხონში დაწყებული და მოწყობილია მცირე ჯგუფისაგან, რომელნიც ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიაში მუშაობენ.

ხალხი აქ არაფერს შუაშია. ხალხი შეცდომაში შეიყვანეს მოტყუილებით. ისინი უმტკიცებდნენ ხალხს, რომ თითქოს მას ქალაქმა დიდი გადასახადები გააწერა. თითქოს ქალაქი აპირებდეს ახალი გადასახადების შემოღებას საქონელზე, გოჭზე, ქათამზე, კვერცხზე და სხ ეს პირები, რომ ეროვნულ-დემოკრატები არიან, ეს იქიდანაც სჩანს, რომ თვით „საქართველოს“ ფურცლებზე იბეჭდებოდა ვინმე მარტივად წერილები, რომელშიც ამტკიცებდნენ, რომ ქალაქმა ხალხს დიდი ბაჟები დაადვა, ხალხი ვერ გაუძღვებდა ასეთს ბაჟებსაო და სხ. ქალაქს არავითარი ბაჟები არ შემოუღია. მან, მართალია, გააწერა შეფასების კვალობაზე გადასახადი უძრავ ქონებაზე, მაგრამ ჯერ არ აღკრეფია. გადასახადებია შემოღებული მართო საქონელზე, რომელც ბაზარში შემოდის, მაგრამ ეს გადასახადები მეტად მცირეა საქონლის ფასთან შედარებით.

ტყვილია თითქოს ქალაქის გამგეობას მრავალრიცხოვანი მოსამსახურეები ჰყავდეს. ქალაქის გამგეობაში ეხლა მსახურობს მხოლოდ 11 კაცი.

მათი შენახვა თვეში მხოლოდ 9 ათასი მანეთი ჯდება. ძველად კი მარტო მამასახლისი იყო თარმეტი და თორმეტი მისი თანაშემწე. ეხლა მათი მწერლები და სხ. ასე რომ ეხლა ქალაქში ბევრად ნაკლებია მოსამსახურეთა რიცხვი. დაპატიმრებული პირები, რასაკვირველია, აშკარა რეაქციონერები არიან. ზოგი მათგანი ყოფილი მამასახლისია, ზოგი მისი თანაშემწე. ერთი მათგანი — ჩხენკელი ნამდვილი ავაჯაია.

მან ჩემი წ ნაღმდეგ საჩივრიც კი აღძრა და მახეჩხა ისე, რომ უწყება არ მიმიღია და სამა თვის სასჯელი მომის ჯეს. მაგრამ ეხლა მე ეს გავასაჩივრე და თავი გავიმართლე. მას აწუხებდა, თავის სახლის საქმე, რომელსაც ქალაქარეკვიზიცია უყო. ლუკა ბ. ხტაძესაც ეს აწუხებდა. მისი სახლაც სკოლისთვის უნდა ქალაქს და შეიძლება ის მას მთლად ჩამოერთვას ამას თხოულობს ხალხი, ვინაიდან ის მიწა, რომელზედაც აშენებულია ეს სახლი, წინეთი იყო ეკლესიის და მეფემ აჩუქა მაგის მამას მღვდელს, რომელსაც იქ სკოლა ჰქონდა გამართული.

აღლ. ასათიანის ბასუხი.

ბ. ბ. მე მოკლედ უნდა ვუპასუხო იმ ორატორებს, რომლებიც დიდათ საზიანოდ სთვლიან პატარა ქალაქებში აღმ. ცენტრს ამ ქალაქების გაუქმე-

ბისაკენ მიმართულს მოძრაობას. აშობენ — უბრალო კაპრიზი ხომ არ იყო, რომ ეს დაბეები ქალაქებად გამოცხადდნო. მე უკვე აღვნიშნე თუ რატომ ცდილობდენ ეს დაბეები გაქალაქებას ძველი წყობილების დროს. ახალ წყობილებაში უთუოდ არ იყო მიზეზი, რომ ისინი, მათდა დაუკითხავად, ერთი კალმის მო მათ ქალაქებად გამოცხადებინათ და მათში რთული საქალაქო მართველობა შემოეღოთ. თუ კაპრიზი არ იყო რომელიმე აღმასრულებელს კომიტეტის თავმჯდომარის დეპეშით სოფლის ქალაქად გადაკეთება, მით უფრო არ უნდა ჩაიფიქროს უბრალო კაპრიზად, როდესაც ამ ქალაქებში მცხოვრებნი ერთსულოვნად თხოულობენ სათემო მართველობის შემოღებას. ბოლოს და ბოლოს სახელებს მნიშვნელობა არ აქვს. დაჩ ჩესთ თუ გნებავთ მათ ქალაქს სახელი, ხოლო თვითმართველობა იქ უნდა შემოვიღოთ უფრო მარტავი. რით არის მიუღებელი დემოკრატიული თვალსაზრისით, რომ ეს პატარა დაბეები მათ გარშემო შემოკრებილ სოფლებით საერობო ერთეულებად გამოცხადდნენ და თვით იმ რაიონს, სადაც სავაჭროები და მართლაც საქალაქო მოსახლეობის მსგავსი რამ არის ამას გარდა თავისი მეთეილსურე დეპუტატები დაენიშნოს? ასეთია სამტრედიის პროექ-

ტი და მე ვფიქრობ ეს მეტად საფრთხილიანია. ეს სხვათა შორის. ჩვენ ველოდით მთავრობის პასუხს შეკითხვაზე. სამწუხაროდ ბ. მინისტრის ამხანავი ჩვენ შეკითხვას არცებითად არც კი შეხებია და მას სრულიად არ დაუხაბუთებია საქაროება იმ რეკრესიებს, რომელსაც ადგილი ჰქონდა ხონში. ბ. მინისტრი ნაადრევად გამოსტყვამს სიამოვნება, თითქოს მე ხონიდან ვერაფერი საბუთები ვერ ჩამომეტანის და ამიტომ, შეკითხვის ტონც შემემუბუქებინოს. მას უხ რიან, რომ მე აქ ვახანე შესაძლებლობა, რომ მთავრობა გინმემ შეცდომაში შეიყვანა. შეკითხვაში კი თქვენ სწერთ ბოროტმოქმედების ჩამდენთა შესახებაო. უნდა მოგახსენო ბ. მინისტრს, რომ აღმინისტრაციისთვის განზრახ შეთხზული ცკუ ცნობების მწოდება და მით მისა შეცდომაში შეყვანა ბოროტმოქმედებათ ითვლება არცებული კანონების მიხედვით. მე არც ეხლა უარყოფ ასეთი წეცდომაში შეყვანის შესაძლებლობას, მაგრამ თქვენ უნდა აგხსნათ — შეგიყვანეს თქვენ შეცდომაში სხვებმა, ჩაიღინეთ ეს შემცდარა ნაბიჯი თვითონ, თუ ეს თქვენი ნაბიჯი იყო სწორი და სამართლიანი და მაშასადამე ბოროტ მოქმედებას არსაიდან ადგილი არ ჰქონია. ბ. მინისტრის სიტყვაში ვერცერას ამ კითხვაზე ვერ

მივრღე პასუხი. ის ამტკიცებს—ამ პირებისათვის ხალხს არაფერი არ მუნდვალ, ისინი არ იყვნენ დეპუტატებიო. ჯერ ერთი რომ ამაზე თქვენ ხონის საზოგადოებისათვის უნდა დაგვიკითხათ და მაშინ დაგეწყით ამის მტკიცება. ხონის საზოგადოება თუ ამბობს, რომ თხოვნაზე ხელის მოწერა ღმრისი თბილისში წაღება ამა და ამ პირებს მივანდეთო, თქვენ ბევრიც რომ ამტკიცოდ ზეპირად ეს ასე არ არისო, ამას არავითარი ძალა არ ექნება. მე დავკითხე ამ ხალხს და მაქვს მათი ზეპირი და წერილობითი ჩვენება. მაგრამ წარმოვიდგინოთ, რომ ამ პირებსათვის ხალხს არაფერი არ დაუფალდება. ბ. ჭიჭინაძე რახიანად გვიმტკიცებდა—ისინი დელეგატები არ არიან და ამიტომ შეკითხვას საფუძველი აღარ აქვსო. როგორ, ბ. მინისტრო, თუ კაცი დელეგატი არ არის შეიძლება მისი უკანონოდ დასრულებად უსაფუძვლოდ დაპატიმრება და ცხ.ში ჩამწყვდევა? ბ. მინისტრის ამხანაგი გაბედულად გვეუბნება—ჩვენ გვაქვს უტყუარი საბუთები, რომ ეს პირები არიან რეაქციონერები და კონტრ-რევოლუციონერებიო. ეს იყო მ-სი ზეპირი განცხადება. რაში გამოიხატა ამ პირების რეაქციონერობა, რა დანაშაული ჩაიდინეს მათ. მინისტრი გვეუბნება—საბუთები მაქვსო. მე

თქვენ მოგახსენებთ რა საბუთები აქვს ბ. მინისტრს, თუ სხვა საბუთები აქვს კადევ ჩანათვის პორტფელში ეს მან წაგვიკითხოს.

როგორც მოგახსენეთ ორა კვირის შემდგომ, როდესაც ხონში ყოველივე ქალაქის მეთაურებისაგან გამოწვეული ექცეები მიიხრა, ნ სექტიმბერს აპატიმრებენ და ქუთაისში მიჰყავთ ხონის მოქალაქენი. მათ იქ აკავებენ. ამის შემდგომ 9 სექტ. გაემგზავრებიან ხონში ადმინისტრაციის (ნ.პეტროვის თანაშემწე მაფორია და დამფუძნებელი კრების წევრი გიორგი ფაღვა.

როგორც თავის მოხსენებაში სწერენ მათი მიზანია „კვლევა ძიების“ მოხდენა ხონის ამბების შესახებ.

არავინ უწყის რად დაპატიმრეს ხონის მოქალაქნი ამ კვლევა ძიების მოხდენამდე? ჯერ დაპატიმრება, მერე დანაშაულის ძებნა—ასეთი ჩვეულება და ჩემდა ამ ბოლო დროს ჩვენს შინაგან საქმეთა უწყებას.

ბ. ბ. მამფორია, და ფაღვას „კვლევა-ძიება“ ერთადერთი საბუთია მთავრობის ხელში. რა მოგვცა ამ ძიებანი? დავიწყით თავიდან. ბ. მამფორიას და ფაღვას მოხსენებიდან: „10, ენკენის-თვე № 109. შინაგან საქმეთა მინისტრს. საიდუმლოდ.

იუსტიციის მინისტრი გავგვკორო (დელიდანი): საიდან გაქვს? ალ. ასა-

თიანი: ჩვენ, დამფუძნებელი კრების წევრებს უვლება გვაქვს გავცნოთ ამ საბუთებს, თუკი უკანასკნელ დროს ამ საბუთებს ზოგიერთ სამინისტროებში არ გვაჩვენებენ.

„ქალაქ ხონში ეს ერთი ხანია თავი იჩინა მოძრაობამ რომელიც მიმართულია ადგილობრივ დემოკრატიის წინააღმდეგ. ასეთ მოძრაობას სათავეში უდგანან რამოდენიმე დემოკრატიული წესწყობილებისთვის არა საიმედო პირები, რომელთგანაც ზოგი პირადა ინტერესებით არის აღჭურვილი ზოგი კი ვერ შირიგებიან დემოკრატიულ წესწყობილების განმტკიცებას და ამიტომ ყოველივე ღონისძიებას ხმარობენ ხელი შეუშალონ ჩვენ მთავრობის მიერ ამა თუ იმ დაზღში გადადგმულ ნაბიჯებს.

„რეაქციონური მიზნით“ დაწყეს ხალხში ხმების გავრცელება, ჩვენი მთავრობა ვერ არის თავის ადგილზე, რომ მათ საფრთხე მოცლის რომ მალე ქალაქ. თვითმმართველობას მეთაურებს დასკირდებათ გაქცევა და სხ. ამგვარ ხუმების გავრცელებამ ისეთი გავლენა იქონია ხალხზე, რომ ამა 19 მარტის. ხონში, ბაზარში მოახდინეს მთელი საზოგადოების კრება. სადც შეიურაცყოფა მაყენეს გამგეობის წევრს, სცემეს თვითმმართველობის მსახურს და მოუწოდებდნ ხალხს

თვითმმართველობის მოსამსახურეთა დასახოცად და დაწესებულების დასამტვრევად. ამგვარი აგიტაცია თან და იან ვრძელდებოდა და მათ 24 მარია-მობისთვის გადაწყვეტილი ჰქონდათ მოეხდინათ დიდი კრება და სისრულეში მოეყვანათ თავიანთი განხრახები. მივიღე რა ოფიციალური ცნობა ასეთ მისალოდნელ გამოსვლაზე, მე იმ წამსვე მივიღე სათანადო ზომები და ადგილობრივ ორგანიზაციებთან და ერობასთან შეთანხმებით გავგზავნე საკმაო ძალა ხონში ამ დღისთვის, რომ ასეთ გამოსვლას ადგილი არ ჰქონოდა... გარდა ამისა თვით ხონში კახალხო გვარდიის შტაბის უფროსმა მოახდინა გვარდიის მობილიზაცია ახლო სოფლებში და ამ დღისთვის საკმაო ძალა შეკრიბა ხონში.

როდესაც იქ ასეთმა უკმაყოფილებამ იჩინა თავი და ამნაირი ხასიათი მიიღო, მე იძულებული ვიყავი გამეგო ინიციატორებთან ვინაობა და გამოემეწვია ისინი ქუთაისში. შევასრულე რა ესე, მე მეორე დღესვე; (მიუღია მსექტემბ.) დამფუძნებელი კრების წევრის გიორგი ფალავასთან ერთად გავგზავნე ხონში, სადაც ადგილობრივ მოვახდინეთ კვლევა-ძიება, თუ რამდენათ ჩვენდამი მოსული ცნობები შეესაბამება სინამდვილეს. კვლევა ძიების საშვალეებით მე და დ. კრ. წევრმა გა-

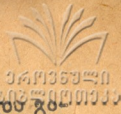
მოვკვლიეთ, რომ ქ. ხონში ზოგიერთი პოლიტიკურად არა საიმედო პირების ზედ-გავლენით რეაქციონერები ძლიერ გათამამდნენ, რომ ასეთმა პირებმა, მიუხედავად იმისა, რომ ქალაქის თვითმმართველობას არავითარი გადასახადი გარდა შეფასებითი გადასახადისა არ შემოჰულია, ისიც ჯერ არ გადაუხდევინებია ხალხისთვის, აშკარად გაილაშქრეს ქალ. თვით წინააღმდეგ, რითაც ხელი შეუწყვეს შეექმნათ ხონში ისეთი რეაქციონერი ატმოსფერო, რომელიც საჭარო იყო მათი მიზნებისათვის. იქონიეს რა ასეთი გავლენა ხალხზე, მათ ბოლოს, თითქმის აშკარა გამოსვლა მოახდინეს და რომ არ ჩარეულიყო ადგილობრივი გვარდია და ქუთაისიდან გავზავნილი მილიცია, შეიძლება ხონში ადგილი ჰქონოდა ექცესებს, როგორცაა დარბევა ქალაქის თვითმმართველობისა. ჩემი და ადგილობრივი ხელმძღვანელი ორგანიზაციის აზრით საჭაროა რამეთი დაჯა რამოდენიმე პირებს, რომლებიც ხელს გვიწლიან ვაწარმოვით და დებითი მუშაობა ჩვენის რესპუბლიკის სასარგებლოდ. ასეთი პირები, როგორც კვლევა-ძიებამ და ადგილობრივ საიმედო რესპუბლიკისათვის პირების დაკითხვამ გამოარკვია. არიან: 1) ნაფოცი ვეკილი ლუკა ლუკას-ძე ბახტაძე, 2) გერასიმე პეტ-

რესძე მელაძე, 3) ანტონი დანიელი, 4) გენი სიმონის-ძე ბახტაძე, 5) ნიკო ისიდორის-ძე ჭავჭავაძე, 6) გიორგი დავითის-ძე სანოძე 7) იასონ პავლეს-ძე ჩხენკელი.

გარდგენ რა ზემოხსენებულს თქვენდა საყურადღებოდ ვშუამდგომლობ თქვენს წინაშე მათ დასჯას ადმინისტრაციულ წესით ისე, როგორც თქვენ დაინახავთ საკმაოდ, რომ კანონიერმა ზომებმა იქონიოს გავლენა სხვა არა საიმედო პირებზე და ბოლო მოელოს ხონში რეაქციონერებთან თარეშს. ინსპექტორის თანაშემწე მამფორია.

ამის შემდგომ იწყება თვით „კვლევა-ძიება“ ოქმი, რომელიც 9 სექტემბერს შეუდგენიათ ხონში ბ. მამფორიას და ფალავას:

გარლამ მიხეილისძე გარდავაძე. ქ. ხონი ქალ. თავი. „ხონში ეს ერთი ხანია თავი იჩინა მოძრაობამ თითქოს და ქალაქის თვითმმართველობის წინააღმდეგ. ამ უკანასკნელ დაწესებულების წინააღმდეგ ისინი ილაშქრებენ იმდენად, რამდენად თვითმმართველობა არის გამატარებელი ცხოვრებაში დაწესებული გადასახადებისა. ამნაირად მოძრაობა არის მიმართული სახელმწიფოებრივ წესწყობილების წინააღმდეგ, რაიცა ნათლად ჩანს იმიდან, რომ სულის ჩამდგმელნი ამ მოძრაობისა არიან მშკარა რეაქციონერები,

რომლებსაც სულ, დამოკიდებული 1905 წლიდან, დამოკიდებულობა ჰქონდათ და აქვთ ძველი წესწყობილების ინტერესებიც დამცველებთან. მეთაურები ამ მოძრაობისა რომ მიიღწიონ მიზანს ავრცელებენ ძალზე გაზვიადებულ და ცრუ ხმებს, როგორც ადგილობრივ თვითმმართველობაზე, ისე მი ავრობის შესახებაც. ხშირად ბევრი ინიციატორთაგანი გაიძ ხოდა, ვითომც ჩვენი მთავრობა გასაქცევად არის მომზადებული და დღეს თუ ხვალ როდესაც მოვა დენაკინი, თქვენც ადგილობრივ თვითმმართველობაში მოსამსახურებებიც უნდა გაყვეთ მთავრობასო. (პირადათ მისთვის უთქვამთ?) ასეთმა მათმა მოქმედებამ ბოლო ხანებში უფრო ფართე ხასიათი მიიღო. 19 მარიაშობისთვის ინიციატორთა შემწეობით მოახდინეს ბაზარში მთელი საზოგადოების კრება, სადაც შეურაცყოფა მიაყენეს გამგეობის წევრს ილია რუხაძეს, სცემეს თვითმ მსახურს და მოუწოდებდნენ ხალხს—თვითმმართველობის მსახურთა დასახოცად და დაწესებულების დასამტვრევად, რომ სისრულეში მოეყვანათ მათ თავიანთი განზრახვა, 24 მარიაშობისთვის გადაწყვიტეს გაემართათ კრება, მე მივიღე რა ეს მხედველობაში, იმ წამსვე—პირდაპირი მავთულით შეგატყობინეთ თქვენ ადმინისტრაციის წარმომადგე-

ნელს, მოგეშველებინათ 24 აგვისტოსთვის ძალები ქუთაისიდან, რადგან ადგილობრივი ძალებით არ ძალგვიძა და ჩ გვექრო მათი გამოსვლები, როგორც მოგეხსენებათ, თქვენ მაშინვე ინებეთ განკარგულება, გამოგზავნეთ ძალა ქუთაისიდან და ექცესებს ამის გამო ადგილი არ ჰქონდა. ასეთი გამოსვლების ინიციატორებათ, როგორც მე მაქვს გამოკვლეული, მიმაჩნია შემდეგი პირები: (ჩამოთვლილია იგივე პირები.)

ილია ზოხიძის ძე რუხაძე ხონის ქალაქ. გამგ. წევრი:

19 აგვისტოს ამა წლის ქ. ხონში ეკლესიის მოედანზე საღამო ხანს შეკრებილი იყო 200-დე ქალი და კაცი. ზარის ხმაზე, რომელიც მოუწოდებდა კიდევ ხალხს, მეც წავედი მოედნისაკენ. იქ მისვლისას მე გავიგონე, რომ ერთი ხონელთაგანი სახელდობრ ნიკო ჭავჭავაძე ეუბნებოდა იმ ჯგუფს, რომელიც იყო მასთან ახლო, რომ ქალაქმა დააწესა ბევრი გადასახადი და ჩვენ ამას ვერ ავიტანთო. ამაზე მე ხალხს მივეცი შესაფერი განმარტება. ამ დროს ჩემთან მოვიდა რამდენიმე პირები, რომლებმაც ხონში განმიცხადეს, რომ რაღაც ქალაქებზე მაწერიან ხელს, მგონი კოლია წულუკიძის განთავისუფლება უნდა ხალხს და ეს იმისი ქალაქი უნდა იყოსო. მე,

მართლაც დავინტერესდი, მინდოდა გამეგო თუ რა იყო ის ქალაქი, რომელზედაც ხალხს აწერინებდნენ ხელს. როდესაც მივედი იმ ადგილას, სადაც ხალხს ხელს აწერინებდნენ, მე ვნახე ქალაქი მაგისტაზე. იქვე ახლო იყვნენ ანტონ და ევგენი სიმონისძე ბახტაძეები. როდესაც მე ვნახე ქალაქი შევამჩნიე რომ დასაწყისი ამ ქალაქის იყო ცარიელი (უტექსტო) ქვივით კი იყო გვარი და სახელი ხელის მოწერლების. ჩემს შენიშვნაზე, რატომ უტექსტო ქალაქზე აწერინებთ ხელს ხალხსაო, ერთმა იქ მყოფმა მოქალაქემ (გვარი არ მახსოვს) მიპასუხა; რომ ტექსტი აქვს შენახული ანტონ სიმონისძე ბახტაძესო. როდესაც მე მივმართე ამ უკანასკნელს, მან მითხრა თუ გინდა ახლავე მე თვითონ დავსწერ ტექსტს იმისა, რომ ჩვენ ქალაქი არ გვინდაო. ბოლოს კი მითხრა—ტექსტი აქვს ჩვენს გეჟელსო. ვფიქრობ რომ მას სახეში ჰქონდა ლუკა ლუკასძე ბახტაძე. ამის შემდგომ ანტონ ბახტაძე ავიდა იქვე აივანზე და მიმართა ხალხს: „საზოგადოებავე, რუხაძე ქალაქს ხეცო.“ ამ მიმართვის დროს იქვე იყო ახლო ანტონის ძმა ევგენი, რომელმაც დაიძახა დაჰკარით მაგასო“ და რომ იქ არ ყოფილიყო დათა ჭავჭავაძე, მე ხელით შეურაცყოფას მომაყენებდნენ ხსენებუ-

ლი ეგგენი ბახტადი. ამ ამბის შემდეგ მეორე ჯგუფისკენ მოდიოდა გერასიმე პეტრესძე შელაძე, რომელმაც დაიწაბა ოვითმმართველობის დარაჯი გიორგი რაბიძე, როდესაც ამ უკანასკნელმა შემჩნევა მისცა (რა სხობთ?) მელაძეს, რომ ის ყვიროდა, მ ლაძემ სცემა ტაბიძეს.

ჩემის ღრმად წმენით, ასეთი გამოსვლა არის ვითოდ მიმართული იმდენთ ქალაქის თვითმართვ. წინააღმდეგ, მართლა კი ის ნი არ არიან კმაყოფილო არსებითი წესწყობილებით და ეძებენ სხვა და სხვა მიზნებს. მით უფროა ეს მისაღები მხედველობაში, რამ ინიკიატორები ასეთი გამოცვლების არიან აშკარა რეაქციონერები, რომლებსაც სულ არაფერი არ სწამთ არსებული წესწყობილების. ერთი ასეთი ინიკიატორთაგანია როგორც ლუკა ბახტაძე, რომელმაც თავისი ნებით გაიტანა პარტები ქალაქის სკოლისაგან, რადგან შენობა ეკუთვნის მას, მეუბნებოდა, რომ მლე ყველა თქვენ წახალთ! აქედანაო უმთავრესი მამფრია ფაღვასკლევა ძიებაში არის ეს ირი ჩვენება. მთ დაუკითხავთ კიდევ ერთი ქალაქის გამგეობის წევრი და ქალაქის საბჭოს თავმჯდომარე. ისინიც სიტყვა-სიტყვი იმეორებენ ანათ ჩვენებას. როდესაც კონტრ-რევოლუციონერებს ჩამოთვლიან, წარმოიდგინეთ ამ რვა

კაცს ყველა ერთი რიგით ასახელებს. თითქოს ყველას ერთი წყაროდან გადაეწეროს. მაშასადამე მთელი „კვლევა-ძიება“ გამოიხატა იმაში, რომ ჩამოართვიეს ჩვენება და ინტერესებულს პირებს, რომლებმაც ქუთაისიდან ჯარები გამოიწვიეს ხონის მოქალაქეთა წინააღმდეგ. (ხაღია, როგორი უნდა ყოფილიყო მათი ჩვენება. ამ მხრივ განსაკუთრებული ყურადღების ითრისია ქალაქის თავის ამხანაგის რუხაძის ჩვენება, ნუ თუ შეიძლება თუნდაც ერთი იორის ოდენა ნდობა ვიქონიოთ ამ ჩვენებისადმი? თქვენ გახსოვთ, როგორია ის. ბ-ნი რუხაძე ხონელია.— მაგრამ მასთან მიდიან ჯგუფები, გერაჯის სცნობს, თუ ისინი მას იმას ეუბნებიან, რაც დაქერილ თათვის საზიანოა. მისი ჩვენებით 7) წლის მოხუცა მას გალობას უპირებს, შემდეგ სრულად უმიზეზოდ, მოულოდნელად აივანზე ავა და იქიდან უყვირის ხალხს: დაჰკრით მაგასო და სხვ. მილიციის უფროსი კა იქავე არის კრებაზე, რასაკვირველია მილიციის უფროსის ჩვენება, როგორც მთელი დამსწრე ხალხის ჩვენება, სულ სხვა ხასიათისა.

ამ ქალაქის შესვრთა გარდა დაუკითხავთ გვარდიის შტაბის უფროსი და სოც. დემ. ი. ჩეიკს თავმჯდომარე. ამათი ჩვენება უკნისტკბილებულია. დაუკითხავთ კიდევ რამოდენიმე გარე-

შე პირისათვის და ხუთიოდე უბრალო მოქალაქეთათვის. (სოც. დემ. სკამებიდან: რას ნიშნავს უბრალო მოქალაქე?) ასათიანი—უბრალო მოქალაქეები ნიშნავს ისეთი მოქალაქეებს, რომელნიც არც ქალაქის თავია, არც შტაბის უჭრობი და არც სოციალ-დემოკრატიულ ი. ჩეიკის თავმჯდომარე ამ მოქალაქეთ რა აჩვენეს არ ვიცი, ვინაიდან მათი ჩვენება თითო ოროლა სტრიქონით არის გამოხატული და დაპატრირებულია როლზე ხონის ამბებში არავითარ პასუხს არ იძლევა. მე არ ვიცი არაფერი აჩვენეს მათ, თუ ჩაწერის დროს გამოჩათ. მე თვითონ ჩვეწერე ხონში ყოფნის დროს რა აჩვენეს მათ მომფორიას. ეს ჩვენება დიამეტრალურათ ეწინააღმდეგება ქალაქის თავების ჩვენებას და „კვლევა ძიებაში“ რომ მოეთავსებინათ, რასაკვირველია, მოხერხებულ ი არ იქნებოდა.

ამათ ჩვენების შესახებ ოქმი არაფერს გვეუბნება, ხოლო მამფორია გამოსულა ხალხში, გამოუცხადებია აწი დაკითხვა შეჩერებულია, ვინაიდან ყველაფერი საკმაოდ გამოირკვა და დაკავებულნი დუყოვნებლივ დაბრუნებული იქნებიან ხონში. მ მწამს რომ დაკითხვის შემდეგ მამფორია ასე ჰვიქრიბდა. ხოლო წავიდა ქუთაისში და იქ დასწერა, თუ დააწერინეს, მე არ ვიცი ის მოხსენება, რომელიც მე

აქ წავიკითხე, და რომელიც მეტად საგაზეთო სტილითაც არის დაწერილი. შეიძლება ბნმა მამფორიამ ეს მოხსენებაც „ადგილობრივ ორგანიზაციებთან შეთანხმებით“ შეადგინა. აი, ბ.ბ. ის საბუთები, რომელზედაც ასეთი რიხით ლაპარაკობს ბნი მინისტრის ამხანაგი. ამ საბუთების მიხედვით ყოველი მიუდგომელი აღმინასტრატორი სამართალში მისცემდა იმ პირებს, ვინც ხონიდან გამოგზავნილი ყალბი მოხსენებებით ჯარები გაიწვიეს და შექნეს ისეთი სულიერი განწყობილება საზოგადოებაში, რომ სულ უბრალო რამეს მოსალოდნელი იყო მართლაც და არეული ბის და სისხლის ღვრის ატეხა. მაგრამ იქნებ თქვენ გსურთ ერწმუნოთ ბ. რუხაძის ჩვენებას? მაშინ სამართალში უნდა მაგეცათ ის პარები, ვინც მისი სიტყვით ხალხის კრებას პოგრომისაკენ მოუწოდებდა. ასეთი ბოროტმოქმედებისათვის უფრო მძიმე სასჯელი არ იქნებოდა. ვიდრე აღმ ნისტრატორული დაპატიმრება? რად არ აძლეოთ ამ პირებს სამართალში? (ხმები სოც.-დემ. სკამებიდან: იქნებ მისცეს სამართალში, ხმაურობა).

ასათიანი: არა, ბ. ბ., არ მიუციათ სამართალში და ვერც მისცემთ, ვინაიდან თქვენ გეშინიანთ საპარტოლოსი. (ეროვნ.-დემ. სკამებიდან ტაჟი).

თქვენ კარგად იცით, რომ სამართალში მიცემას თან დასდევს საქმის გამოძიება. გამოძიება კი დადასტურებს იმას, რასაც დღეს მთელი ხონის საზოგადოება ერთსულოვნად ამბობს და დ.მნაშაქის სკამებზე ნაცვლად დ.პატომრებულებისა თქვენი ბოზოლა მოღვაწეები დაბრძანებია. მინისტრის საბუთების შესავსებად ბნი ჭკვენიძე იყო ხონში გაგზავნილი რა საბუთები მოგვითანა მან? მისი დასაბუთება იმაში მდგომარეობდა, რომ ის მთელი საათი ეკაზაზა მარტვილელს, რომელსაც „საქართველოში“ ჰქონდა წერილი მოთავსებული. მარტვილელი არ სწერს მართლსო და სხ. დავიჯიროთ, რომ ეს ასეა. მერე რა შუაშია ის პარები, რომელიც საპყრობილეში სხედან? ბნი ჭკვენიძეს მათი ბრალდების დასამტკიცებლად აქ ჭორები და ასრუტაციები მოუტანია. ის არის ნაშდვილი რეაქციონერი, რადკან ძველად მამ სახლისი იყო, მეორე მისი თანაშემწე იყო, მესამე ნამდვილი ავაზაკია და სხ. ნუ თუ ეს არის თქვენი საბუთები? თუ მამასახლისობა ასეთი ცოდვაა, განა ცოტა პრისტავი და ძველი პოლიციელი გყავთ თრიად დიდს და საპატიო ადგილებზე? (ხმაურობა). ის აქ ამტკიცებდა, ბახტაძეს ის აწუხებდა, რომ ქალაქი მას სახლს ართმევდაო, ის მიწა, სადაც სახლია

აშენებული, წინად საეკლესიო მიწა იყო. მეფემ აჩუქა მამა მისსაო. ეხლა მას ეს სახლი და მიწა უნდა ჩამოერთვასო. საინტერესოა ვიცოდეთ, როდის გახდით თქვენ საეკლესიო ქონების ასეთადამცველი? (სიცილი, მარცხნივ), (ხმაურობა). თუ ეკლესიას რამე აქვს საძებარი, რად იწუხებთ თავს. თათონვე მოსძებნის. მეორე ჩხენკელს—კადვე სახლის რეკვიზიცია აწუხებს. მისთვის თქვენ წავიროთმევიათ სახლი. ის ყჩალია, ავაზაკიო

ეს მე არ ვიცი, ხოლო მე ვიცი სასამართლოს ეს დადგენილება (კითხულობს), რომელი დადგენილებით ამ ჩხენკელმა თქვენ სამი თვის ციხე მოგისაჯათ.

ჭკვენიძე: მე გავასაჩივრე და გავმართლდი.

ასათიანი. ეს კარგი გინებებიოთ და თუ შემდეგ ისტანციაში კიდევ გამართლდით, შემდგომ თითონ თქვენ უნდა მისცეთ ჩხენკელი სამართალში და როდესაც იმას სასჯელს მაუჯათ, როგორც ეს თქვენ მან გიყოთ, მერმე გამოჩნდეთ აქ და ილაპარაკოთ ისეთი რიხით, როგორც ამას დღეს შერეზობლით (ხმაურობა) ჭკვენიძე ბრძანებს —ქალაქს არაფითარი გადასახადი არ შემოუღია და რადგან ეს ასეა, მაშასადამე შევითხვა უსაფუძვლოო მე ეს გადასახადები ამჟამად არ მაინტერესებს.

შეიქმნება სულ სხვა საგანს შეეხება. შტატები მკირება. 11 კაცი მუშაობს ქალაქის გამგეობაში. წინეთ მარჯო სამასახლისი იყო ეს და მრავალი მათი თანაშემწე და მწერლებიო. უნდა იცოდეს ყოფილმა თავმა, რომ ქალაქის გამგეობა არ არის ამ მამასახლისების მაგერი. მამასახლისების ნაცვლად იქნებიან კომისრები და მილიცია, ხოლო ქალაქის მოსამსახურენი ეს კიდევ ზედმეტი იქნება. ბ.ნი ჭავჭავაძე სკდილობს ხონის ამბებზე პარტიული ელფერი მისცეს. ეროვნულ-დემოკრატიების საქმეა ესაო ხონში. მას მოახსენებდენ ხონში, რომ სე საჯარო კრება მოვაწყე იქ ქალაქის თავისა, ხმოსნების და მილიციის თანდასწრებით. ამ კრებაზე ქალაქის თავმა საჯაროდ დააბასტურა ჩემი სიტყვები რომ ამ საქმეში არ ყოფილა გარეული უცხო ძალების მუშაობა და არც რომელიმე პარტიას მიუღია მონაწილეობა. როგორ გნებავთ, ვის უნდა დაუჯეროთ ჩვენ—ხონს ეხლანდელს თუ ყოფილ თავს? (ხმაურობა. სიცილი). დაუბრუნდეთ ადმინისტრაციის მოქმედებას და დაპატიმრეს ეს პირები. 9 დამოძიება მოახდინეს. შემდგომ გაანთავისუფლეს. რამოდენიმე დღის შემდგომ ისევ დაიპირეს. ადმინისტრაცია მხოლოდ დაინტერესებულ პირების ჩვენებას დაემ-

ყარა. არ დაუკითხავთ მაზრის კომისრისთვის, (ან დაკითხეს და საქმეებში არ არის) არ დაუკითხავთ ხონის კომისრებისათვის. მილიციის უფროსის ჩვენება ჩაწერია—ლია რამოდენიმე სტრიქონით. მე მინდა გაიგო, როდესაც ადმინისტრაცია დამნაშავეებს ეძებს ოუნდაც რეაქციონერებს და კონტრ-რევოლუციონერებს, უწინარეს ყოვლისა ვის უნდა მიმართავდეს—თავის ხელ-ქვეითებს, ვისაც დაკისრებული აქვთ წესიერების დაცვა და ბოროტ-მოქმედთა დევნა, თუ იაჩეკების და შტაბების წევრებს? (საცილი, ხმაურობა). მე მინდა შევაგისო ეს ნაკლი დამოძიებისა. მე თქვენ გადმოგვიმთ მინისტრის ხელ-ქვეით ადმინისტრაციის აზრს ამ საქმის შესახებ. ხონის ერთი უბნის კომისარი, რომელიც თავის ჩვენებას ხელს აწერს, ასე ავიწერს ამბავს (ხმები: დაასახელოთ, რომელა კომისარია).

ასათიანი—მე დავასახელებ ყველას გვარსა და სახელს, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ ბ. მინისტრიდან მექნება სიტყვა, რომ ამ პირებს არავითარი რისხვა არ მოელის. (ხმები დაასახელოთ).

ასათიანი: ეს გახლავთ მთავარ-ანგლოზის უბნის კომისარი ყუფარაძე. ის ამბობს; მას შემდეგ, რაც ქალაქის

გამგეობისაგან დარიგდა გადასახადის ფურცლები, ხალხში მრავალნაირი მითქმა-მოთქმა დაიწყო. ხალხში ამბობდენ, ჩვენ ამდენ გადასახადს ვერ ავიტანთო. თუ გაჩუმდით, კიდევ მეტი დაგვედებო და უშუაბრესია ქალაქი მოიხსნასო. ხოლო რაც შეეხება სახელმწიფო გადასახადებს ჩვენ მას საყვებით ვღებულობთო. კრება მშვიდობიანი იყო. ხოლო ხალხში აღივლება შემოიტანა ქალაქ. თავის მოადგილის აჩქარებულმა მოქმედებამ. ვინც ეხლა დაჭერილია, ყველა მოსაწონი და საპატიო ხალხია და მათი რაიმე ცუდი არავის უნახავს. ისინი იყვენ ამორჩეული მთავრობასთან ხალხის სურვილის წარსადგენად. ხალხი მეტად უკმაყოფილოა მათი დაჭერით. არ აფერი თავისუფლება არ ყოფილა რესპუბლიკაში, თუ ჩვენი თხოვნის წარდგენისათვის იჭერენ ხალხს ამორჩეულ პარებსო. ისინი არაფერ ქდაგებას და აგიტაციას არ აწარმოებდენ.“ ეს არის ერთი კომისარის აზრი. ეხლა მოვისმინოთ მეორე ადმინისტრატორის აზრი.

არსენიძე: ვინ არის მაგისთანა პატიოსანი? ეს გახლავთ გოდერძიძე. ის ამბობს: „ხალხი ლაპარაკობდა: ქალაქი არ გვინდაო. რაიმე მანვე ქადაგება არ ყოფილა. დაკავებული პირები სამელო პირებია. არაფერი ცუდი არ ჩაუღენიათ, მაგათ დაჭერას ხალხი

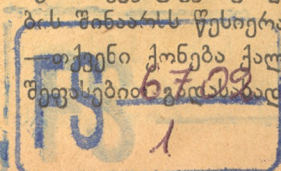
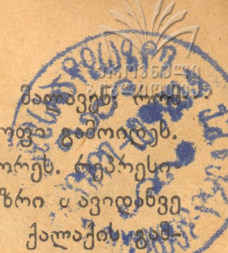
ძლიერ სწუხს“. „ეხლა მოკისმინოთ ქალაქის მთელი ადმინისტრაციის უფროსის—ხონის მილაციის უფროსის აზრი (სოც-დემოკრატიულ სკამებზე ხმაურობა. სპ. კედია: არ გეგონათ განა?) ეს ის პირია, რომელიც მახლობელს მონაწილეობას იღებდა კრებებში და რუხაძე მან დაიხსნა, როდესაც თავის უტაქტობით მას ხალხი გააპრაზა. (მინისტრების სკამებიდან, რა გვარია.) ეს განხლავთ ბურჟანაძე. ეხლა მოგახსენებთ გვარს, რადგან მიღებული მაქვს დაპირება, რომ მათ არაფერი უსიამოვნება შეხვდებოთ თავის სწორი აზრის გამოთქმისთვის. ამ ჟამად ის სხვაგან არის გადაყვანილი. (ვერაძლი რა მიხეზით?)

არა, თავის სურვილით. ის მოგვითხრობს: „ხალხში შინაურული მოლაპარაკება იყო. დიდი გადასახადები მოგველის, მოვხდინოთ კრება და ვითხოვოთ, რომ ხონი ქალაქად არ იყოს. დავესწარი კრებას. იქ იყო ქ. თავ. მოად. რუხაძეც. იქ ხელის მოწერაც იყო. რომ ვკითხე რას აწერ თითქო, მითხრეს: არ გვინდა ხონი ქალაქად რომ დარჩესო. მე იქვე ვიდექი. შეიქნა ხალხში ხმაურობა. არიქა ილია რუხაძემ ქალაქლები წაგვართვაო. ხალხმა იძუტვლა. მიგვარდი და ტბილი სიტყვით დავამშვიდე

ხალხი, თორემ შეიძლებოდა ის დაეგლიჯათ. ილია რუხაძე სხვებს გამოვაჯანე, გამოვაპარე. მე კი ხალხს ვაწყენარებდი. მისი დარაჯის გალახვა არ შემინებლავს. ხოლო ექსტრემოდენ კი. ის პირები ვინც დააკავეს, არაფერს ცუდში არ შემინიშნავს. მთავრობის საწინააღმდეგო აკრებები არავისთვის შემინიშნევიან. ქუთაისიდან მილიცია ვინ დაიბარა არ ვიცო, ხოლო ქალაქის გამგეობაში გადმომცეს ქუთაისში შეთვლილი გვაქვს და მახრის კომისარა და მილაცია ჩამოვყო. ჩემთან და მილიციასთან ხალხი მეტად მორჩილად იყო. ყველა ჩემს განკარგულებებს ასრულებდენ“. ამ რიგად მობიღიზაციას აწყობენ, შორიდან მილიციას იპარებენ და ხონის მილიციის უფროსს ამას არც კი უმხელებენ. მან ეს დაბალი მოსამსახურეებისაგან გაიგო.

ფიქრობ, რომ მოყვანილი საბუთები საკმაოდ აშუქებენ ხონის ამბებს და ზოგიერთი ქალაქის მეთაურის როლს ამ საქმეში. მე არ ვიცი ლდინის ბრაცია ბრმა იარაღი ვახდა ამათ ხელში, თუ შეგნებულად წავიდა ასეთს ყოვლად შეუწყნარებელ მიქმედებებზე. ხონელი მოღვაწენი კი ამ რეპრესიებიდან სულ სხვა შედეგებს მოელოდენ აღბად. ჰტიქრობდენ—შიშით განამტკიცებდენ თავის შერყეულ გავლენას.

ამ ჟამად ისინი აღარ მათხვენენ რეპრესიებმა ცუდი ნაყოფი გამოიღეს. ხალხი სრულიად დაიშორეს. რეპრესიების საწინააღმდეგო აზრი ავიდნენ მტკიცე ყოფილა თვით ქალაქის გამგეობის წრეებში. 19 და 24 კრებებში შემდგომ შემდგარა ხმოსანთა კრება ამ საგანზე. ოქმი მე ვერ ვიშოვე ხონის მოღვაწეთაგან. (ჭავჭავაძე—მე მაქვს აგერ). კეთილი, თუ შემცდარად გადმოვცე, გამისწორეთ. ოქმის შინაარსი დეპეშით გადმომცეს ხონიდან და შინაარსი აქ მაქვს ჩაწერილი უპარტიო ხმოსანს ჩვენებით. (ხმაურობა) მოთმინება იქონიეთ. ამას მეტი მნიშვნელობა აქვს, ვინემ იმ ჭორებს, რომელიც თქვენ აქედან გითხრეს. „ხმოსნებმა დავადგინეთ, რომ არაფერი რეპრესიები არ ყოფილიყო მიღებული და ხალხისთვის უბან-უბან გაეცნოთ საქმის ნამდვილი ვითარება“. რა უნდა გაეცნოთ უბან უბან ხალხისთვის? უნდა გაეცნოთ შეფასებითი გადასახადის ხასიათი, ეს გადასახადი ხონის მცხოვრებთათვის ახალი იყო. წინეთ არ იცნობდენ მას. ქალაქს მესვეურებმა არაფერი ხალხს არ აუხსნეს. ისე დაარვიგეს ფურცლები და გარწმუნებთ თქვენც ვერ გაიგებთ ამ ფურცლებს შინაარსს წესიერად. შიდ სწერია თქვენი ქონება ქალაქის გამგეობამ შეფასებით გადასახადისთვის შეათასა

ამდენი ათასი. იქ არაფერია ნათქვამი თუ რა პროცენტი უნდა გადაიხადოს მოქალაქემ. არის მხოლოდ ერთი ციფრი. არ არის გასაკვირველი, რომ ხალხმა ისე გაიგო, თითქოს ეს ციფრი მას უნდა გადაეხადა ქალაქისათვის. (ხმები ნუ თუ თქვენი პარტიის ხალხმა ეს არ იცოდა? რათ არ აუხსნეს?)

იქნებ ეს ზოგიერთმა სწორედ გაიგო, მაგრამ მათს მოვალეობას არ შეადგენდა სოფელ-სოფელ ჩამოეარათ და ქალხისთვის აეხსნათ გადასახადის ხასიათი. ეს თქვენი ქალაქს თავი და მასი ამხანაგების მოვალეობას შეადგენდა. ესლა რომ აპირებენ უბან უბან კრებების გამართვას, ცოტა გვიანაა. ეს მაშინ უნდა მოეხდინათ და ხალხისთვის ნამდვილი ვითარება აეხსნათ. და რომ ამ საქმეში მრავალი გაუგებრობასაც ჰქონდა ადგილი, ესეც აშკარაა. მე აქ ჩაწერილი მაქვს სამოცამდე სხვა და სხვა მდგომარეობისა და წრის მოქალაქეთა ჩვენება, მაგრამ ამას თქვენ არ გაგაცნობთ, ვინაიდან ეს ჩვენებები მე მინდოდა პირადი რწმენის შეაღწევაზე და ამ საგანზე. ხოლო ვინაიდან წამოღვისას მოქალაქეთა კრება გავმართე, რომ მასში დამზედება შემეტანა და ჩემი რქ ჩასვლაც ახალი მითქმა-მითქმის საგნად არ გამხდარიყო. კრებას დაესწრო ქალაქის

თავი და მრავალი ხმოსანი მილიციელები და სხ. კრებამ მთხოვა თქვენთვის გადმომეცა მათი თხოვნა, რომელიც მათ ვერ გამოგზავნეს ვინაიდან მათი წარმომადგენლები დააპატიმრეს. მათ სურვილს თქვენ უკვე იცნობთ. (ქაგჭანიძე — რამდენი კაცი დაესწრო?). მე არ დამითვლია რამდენი კაცი დაესწრო. საკმაო პლომად, თუცა მიღებული იყო ზოგიერთი ზომა რომ ნაკლები შეკრებლიყო. (ნაი თხოვნას კა, თქვენ მოგვხსენებთ, რამდენი პარი აწერს — ორი ათასამდე მოქალაქეთა უწერია ხელი.

(ქაგჭანიძე — ვან გაოიძია ხალხმა მოაწერა, თუ არა). აგერ არის ის პეტიცია, რომლისთვის ხონში ასეთი აურ-ზაური ასტეხეთ. თქვენ შეგიძლიათ გამოიძიოთ მას ხალხმა მოაწერა ხელი თუ არა. ყოველს შემთხვევაში თქვენ ერთიც ვერ გამოგინახავთ ისეთი, რომელსაც ეთქვას — მე მომატყვილეს და შეცდომით მოვაწერე. თხოვნის შინა არის იგი არ ვიცოდარო და სხ., როგორც ამას ბ. რუხაძე აჩვენებს. ასეთი ვინმე ერთი მაინც ვერ გამოძებნეთ? ხონის კრებამ დამავალა გადმოგცეთ მისი თხოვნა, რომ ეს პირები თქვენ გაანთავისუფლოთ. ვინაიდან მათ არაფერი დანაშაული არ მიუძღვის გარდა იმისა, რომ ხალხმა დაგვალეთ ამ თხოვნის შედგენა და

ხელის მოწერაო. რომ არ ეთქვათ აქ, შეიძლება დიდი ნაწილი იყო ასეთი დადგენილების წინააღმდეგი, თავმჯდომარეს კენჭი ვაყრევი. მთელი ხალხი აღმოჩნდა ამ აზრის მომხრე და მის წინააღმდეგ არც ერთი ხელი არ აწეულა, თუცა კრებას დაესწრო ყველა ის პირები, რომელნიც, თქვენ რით, როგორ აშუქებდენ ამ საქმეს ბ.ბ. მე გავათავე. უკეთეს ჩემ მიერ წარმოდგენილი მასალა ამ საგანზე თქვენ დამაჯერებლად არ მიგახანათ, აუცილებელი საჭაროა რომ სპეციალური კომისია გაგზავნოს დამფუძნებელმა კრებამ ყველა ფრაქციის წარმომადგენლისაგან ამ საქმის ადგილობრივ გამოსაძიებლად. ამას მოითხოვს საქმის რეტერესი. ხალხმა უნდა გაიგოს, რომ ისეთი შეთქმულობანი ხალხთა წინააღმდეგ, რომელსაც შეიძლება დიდი უზედურობები გამოეწვა, დაუსჯელად არ ჩაივლის. ხალხმა უნდა დაინახოს, რომ დამფუძნებელი კრება ფხიზელ დარაჯად უდგია კანონიერებას და სამართალს და არ ადასტურებს მთავრობის ისეთ ნაბიჯებს, რომელნიც უსამართლო და უკანონო არიან. (ტაში ეროვ. დემ. სკამბიდან.).

1696
დაიბეჭდა და გამოვიდა გასასყიდათ:

ალ. ასათიანი
მიწის საკითხი საქართველოში

ფასი 10 მან.

იმავე ავტორისა (მხადდებს კომისიისგან)
ურობის საკითხი საქართველოში.

ფასი 8 მან.

